

ДЕРЖАВНІ ПОСЛУГИ НА РИНКУ ПРАЦІ

Н. В. Савченко, кандидат наук з державного управління
Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України

Розглянуто державні послуги, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності громадян на ринку праці та посилення продуктивної зайнятості населення. Грунтуючись на статистичних даних, проаналізовано стан надання цих послуг. Виведено умови та перспективи їх успішної реалізації.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Проблеми регулювання ринку праці та зайнятості населення України на сучасному етапі розвитку держави знаходяться в центрі уваги науковців, практиків, політичних діячів, представників державної влади та "пересічних громадян" (71,9% яких, за даними Інституту соціології НАНУ за 2011 рік, бояться безробіття [1]). Нещодавно прийнятий Закон України "Про зайнятість населення" (5 липня 2012 р.) [5] приділяє значну увагу питанням працевлаштування молоді, осіб віком понад 45–50 років, підтримання роботодавців, які створюють нові робочі місця тощо. Однак у цій сфері залишається ряд проблем, що обумовлені, в першу чергу, соціальними та економічними негараздами в країні і потребують вирішення як з боку державних інституцій, так й інших зацікавлених структур. Реалізація нових соціальних ініціатив влади потребує надання якісних соціальних послуг різним категоріям населення, в першу чергу безробітним громадянам, через заходи активної політики зайнятості (працевлаштування, послуги з профорієнтації, організації професійного навчання з метою підвищення конкурентоспроможності особи на ринку праці тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державного регулювання зайнятості, надання послуг з підвищення конкурентоспроможності громадян відповідають до потреб ринку праці розвиваються у багатьох дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених. Різнноманітні заходи державної підтримки в сфері зайнятості досліджують з позицій соціальної та економічної ефективності С. Бандур, В. Васильченко, Ю. Маршавін, П. Новиков, В. Петюк, Д. Прайса, Ф. Туй, Е. Хансен, В. Шеметов та ін. До того ж, у першу чергу, соціальними та економічними негараздами в країні і потребують вирішення як з боку державних інституцій, так й інших зацікавлених структур. Реалізація нових соціальних ініціатив влади потребує надання якісних соціальних послуг різним категоріям населення, в першу чергу безробітним громадянам, через заходи активної політики зайнятості (працевлаштування, послуги з профорієнтації, організації професійного навчання з метою підвищення конкурентоспроможності особи на ринку праці тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державного регулювання зайнятості, надання послуг з підвищення конкурентоспроможності громадян відповідають до потреб ринку праці розвиваються у багатьох дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених. Різнноманітні заходи державної підтримки в сфері зайнятості досліджують з позицій соціальної та економічної ефективності С. Бандур, В. Васильченко, Ю. Маршавін, П. Новиков, В. Петюк, Д. Прайса, Ф. Туй, Е. Хансен, В. Шеметов та ін. До того ж, у першу чергу, соціальними та економічними негараздами в країні і потребують вирішення як з боку державних інституцій, так й інших зацікавлених структур. Реалізація нових соціальних ініціатив влади потребує надання якісних соціальних послуг різним категоріям населення, в першу чергу безробітним громадянам, через заходи активної політики зайнятості (працевлаштування, послуги з профорієнтації, організації професійного навчання з метою підвищення конкурентоспроможності особи на ринку праці тощо).

активної політики зайнятості на ринку праці і "виступають засобами досягнення сталого економічного росту на основі повної, продуктивної та вільно обраної зайнятості..." [7, с. 7]. Ю. Маршавін вважає, що найефективнішим засобом активного сприяння працевлаштуванню, поряд із забезпеченням безробітних повною оперативною інформацією про вакансії, є професійне навчання [6, с. 130]. Як зарубіжні, так і вітчизняні вчені сходяться на тому, що діяльність державної служби зайнятості має бути переорієнтована з пасивної політики на здійснення інвестицій в людський капітал – організацію професійної переорієнтації, перепідготовки тощо [4, 6].

Тобто, надання державою послуг з організації професійного навчання безробітних є надзвичайно важливим для забезпечення в країні високого рівня продуктивної зайнятості, урівноваження попиту та пропозиції на ринку праці, засобом підвищення конкурентоспроможності громадян і запорукою успішного працевлаштування. Такі послуги вирішують широкий спектр соціальних – підвищення конкурентоспроможності громадян на ринку праці, статусу в суспільстві; економічних – розвиток трудових ресурсів суспільства, відтворення робочої сили; гуманітарних – розвиток духовно-інтелектуальної сфери (освіти, науки і культури); управлінських – мотивація досягнення особистісних та державних цілей, управління людськими ресурсами тощо.

Актуальність та доцільність таких послуг посилюються за сучасних умов, коли ситуація на ринку праці України характеризується постійним попитом на кваліфікованих робітників з інструментів: слюсарів, токарів, фрезерувальників, електрогазозварників, електромонтерів з ремонту та обслуговування устаткування, малярів, мулярів, штукатурів то

що. Залишається значний попит на робітників, здіяних у сільськогосподарському та лісовому господарствах, трактористів, водіїв, продавців, кухарів, менеджерів зі збуту, дворників та комірників. Також потрібні медсестри, лікарі, інженери технічних спеціальностей.

Звертаючись до статистичних даних, слід зазначити, що станом на 1 червня 2012 р. кількість вакансій у базі даних державної служби зайнятості становила 86,2 тис.

На обліку в центрах зайнятості перебувало 482,7 тис. незайнятих громадян. Серед них: 230,5 тис. склали особи, які займають робочі місця, 167,3 – посади службовців, 84,9 тис. – особи без професії.

Серед незайнятих осіб 42% складає молоді віком до 35 років; майже кожен п'ятий – особа, не задатна на рівних конкурувати на ринку праці [3].

Таким дисбаланс свідчить про конкурентне середовище на ринку праці та про необхідність державної підтримки, спрямованої на подолання безробіття, посилення відповідності професійно-кваліфікаційної структури претендентів на робочі місця існуючим вимогам роботодавців.

З метою подолання професійно-кваліфікаційного дисбалансу на ринку праці та сприяння у працевлаштуванні соціально незахищених верств населення державна служба зайнятості постійно співпрацює з роботодавцями: здійснює подібні потреби професійне навчання безробітних, надає їм дотації для створення робочих місць, організовує тимчасову зайнятість на оплачуваних громадських роботах. Так, професійне навчання протягом січня-травня 2012 р. проходили 116,6 тис. безробітних; в оплачуваних громадських роботах взяли участь 179,2 тис. осіб, які працювали на суспільно-корисних роботах: благоустрій населених пунктів, догляд за особами пологого ві-

джерел, потребує формування належного нормативно-правового підґрунтя, застосування адекватних організаційно-управлінських механізмів, осучаснення наукового та науково-методичного супроводу, а також застосування таких підходів у процесі надання державних соціальних послуг, які б дозволили врахувати специфічні особливості кожної з категорій осіб – здобувачів послуг.

Мета даного дослідження – розкрити сучасні підходи, що застосовуються у сфері надання державних послуг, які спрямовано на посилення конкурентоспроможності громадян на ринку праці, а, відтак, на підвищення рівня продуктивної зайнятості населення в країні.

Вклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України "Про зайнятість населення", продуктивна зайнятість – це зайнятість, що дає змогу забезпечити ефективне суспільне виробництво та задовольнити потреби працівника на рівні не менше встановлених законодавством гарантій [5].

Загалом, реалізація державної політики у сфері зайнятості відбувається двома шляхами – через заходи активної та пасивної політики зайнятості. Пасивна політика держави в галузі зайнятості передбачає її відповідальність за становлення найманців працівників і роботодавців на ринку праці [2, с. 236]. Здійснюється вона за допомогою так званих пасивних заходів, до яких належать: реєстрація та облік безробітних і незайнятих громадян, які шукають роботу; організація системи надання допомоги по безробіттю; здійснення грошових та нетрошових форм підтримки безробітних і членів їх сімей. Ці заходи не впливають на співвідношення попиту та пропозиції робочої сили і не регулюють зайнятості населення [2, с. 148].

Тобто, заходи пасивної політики зайнятості не підвищують конкурентоспро-

можності громадян на ринку праці, а лише тимчасово дозволяють забезпечувати їх основні життєві потреби.

В умовах постійно зростаючої конкуренції на ринку праці підвищення конкурентоспроможності робочої сили сприяють заходи активної політики зайнятості, які спрямовані на збільшення попиту на робочу силу в приватному і державному секторах економіки; підвищення конкурентоздатності робочої сили і робочих місць; вдосконалення процесу працевлаштування; створення умов щодо повної продуктивної зайнятості економічно активного населення, які безпосередньо впливають на регулювання попиту і пропозиції робочої сили [2, с. 222; 8, с. 339].

До цих заходів відносять: створення додаткових робочих місць; надання інформаційних та профорієнтаційних послуг; організацію банку вакансій; пошук підходящої роботи; сприяння у працевлаштуванні громадян; допомогу громадянам у відкритті своєї справи; працевлаштування неконкурентоспроможних верств населення на збройовані робочі місця; сприяння самозайнятості та підприємницькій діяльності; поліпшення конкурентоспроможності робочої сили за рахунок організації професійного навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації; організацію тимчасових громадських робіт; приминення вивільнення громадян у разі неможливості їх працевлаштування; переселення в інші місцевості та ін. [2, с. 142].

Аналіз наукової літератури свідчить, проте, що чільне місце серед заходів активної політики зайнятості належить професійному навчанню безробітних. На думку вітчизняних учених В. Савченка, Н. Павловської, В. Герасимчука, В. Покирщук, професійна підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації належать до найважливіших заходів

ку, інвалідами тощо. Це дало змогу безробітним отримати легальний заробіток у період пошуку роботи, відновити трудові навички, зарекомендувати себе як кваліфікованих працівників та отримати постійну роботу.

Чисельність громадян, працевлаштованих за направленнями державної служби зайнятості у січні-травні 2012 р., складала 331,5 тис. осіб. Шукачі роботи здобували роботу в таких сферах економічної діяльності, як торгівля, переробна промисловість, сільське господарство [3].

За сприяння державної служби зайнятості безробітні громадяни можуть отримати такі послуги, спрямовані на їх соціальну захищеність та підвищення конкурентоспроможності на ринку праці:

- 1) якщо не мають професії – пройти професійну підготовку за робітничими професіями, потрібними на ринку праці як за груповою, так і за індивідуальною формою навчання, в т. ч. з використанням сучасних інноваційних технологій;
- 2) якщо професія (спеціальність) вже не є актуальною на ринку праці – пройти професійну перепідготовку за робітничими професіями як за груповою, так і за індивідуальною формою навчання, в т. ч. з використанням сучасних інноваційних технологій; підвищити свій рівень кваліфікації (робітника чи спеціаліста), зокрема, пройти стажування безпосередньо на виробництві; підвищити свій кваліфікаційний розряд; пройти курс цільового призначення з метою набуття нової компетенції;
- 3) якщо виявили бажання відкрити власну справу – отримати знання з організації підприємницької діяльності.

Під час навчання безробітні громадяни отримують матеріальну допомогу відповідно до законодавства України; компенсують фактичних витрат на проїзд до місця навчання і назад та оплату прожи-

вання в гуртожитку, якщо професійне навчання організоване за місцем їх постійного проживання. Професійне навчання здійснюється на договірній основі за рахунок коштів Фонду загальногромадянського державного соціального страхування України на випадок безробіття. Після завершення навчання державна служба зайнятості надає допомогу у працевлаштуванні [9].

Висновки
Сучасні підходи, що застосовуються у сфері надання державних послуг, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності громадян на ринку праці та посилення продуктивної зайнятості населення, реалізуються взаємодією службою зайнятості за тісної координації з роботодавцями – представниками підприємств, установ і організацій, які формують вимоги до робочої сили на вітчизняному ринку праці. Їх реалізація передбачає організацію та проведення:

- профорієнтаційних заходів, що ґрунтуються в першу чергу на інформації про об'єктивні потреби ринку праці (в т. ч. масових вакансій; проведення ярмарків та міні-ярмарків вакансій, пересувних мобільних центрів зайнятості та ін.);
- професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації безробітних з застосуванням сучасних технологій навчання, що враховують специфіку, вікових та психологічно-фізіологічних особливостей громадян, які потребують підвищення конкурентоспроможності на ринку праці;
- оплачуваних громадських робіт (з тимчасовою зайнятістю) з метою відновлення трудових навичок у особи, створення можливостей для вивчення себе кваліфікованими працівником, який претендує на постійну роботу тощо.

Перспективи в наданні таких послуг з підвищення конкурентоспроможності громадян на вітчизняному та закордон-

них ринках праці пов'язані з приведенням їх у відповідність міжнародним вимогам та стандартам, посиленням їх адресності, відповідності потребам конкретних категорій осіб, забезпеченням соціальної захищеності особливо вразливих категорій та тих, які потребують додаткової підтримки з боку держави.

Література

1. Бурлакова В. Чому українці не усімаються // Український тиждень – 2012. – № 26 (243). – Режим доступу : <http://uzhden.ua/Society/53993>
2. Васильченко В. С. Державне регулювання зайнятості. Навч. посібник. – К.: Видво КНЕУ, 2003. – 252 с.
3. Державна служба зайнятості на ринку соціальних послуг (січень-травень 2012 року). – Режим доступу: http://www.dcz.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=242973&cat_id=3722603
4. Державна служба зайнятості на ринку праці, що змінюється. Пер. з англ. – К.: Міленіум, 2002. – 324 с.
5. Закон України "Про зайнятість населення". – Режим доступу: http://w1.l1rada.gov.ua/r1s/zwev_p/webzgos_4_1?id=kpi3511=43513
6. Інвестування. Зайнятість. Освітні Монографія / В. Г. Федоренко, М. Г. Чумаченко, Ю. М. Маршак та ін. / За наук. ред. В. Г. Федоренка. – К.: Наук. світ, 2002. – 517 с.
7. Професіоналізація населення і професійне навчання незайнятих громадян / В. А. Савченко, Н. О. Павловська, В. І. Герасимчук, В. О. Покришук. – Кременчук, 1997. – 278 с.
8. Лібанова Е., Палій О. Ринок праці та соціальний захист: Навч. посібник. – К.: Видво Соломі Павличко "Основи", 2004. – 491 с.
9. Навчання соціальних послуг з професійного навчання. – Режим доступу : http://www.dcz.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=211898&cat_id=52103

АННОТАЦІЯ

Савченко Н.В. Государственные услуги на рынке труда // Биоресурсы и природопользование. – 2012. – 4, № 5-6. – С. 128-132.

В статье рассмотрены государственные услуги, направленные на повышение конкурентоспособности граждан на рынке труда и условия продуктивной занятости населения. Основано на статистических данных, проанализировано состояние предоставления этих услуг. Показаны условия и перспективы их успешной реализации.

SUMMARY

N. Savchenko. State services for the requirements of a labor market // Biological Resources and Nature Management. – 2012. – 4, № 5-6. – P. 128-132.

In the paper the state services directed on increase of competitiveness of citizens on a labor market and strengthening of productive employment of population are considered. Based on statistical data, the condition of giving of these services is analyzed. The conditions and prospects of their successful realization are shown.